

Eesti Tõusigade Aretusühistu Aastasündmuste kokkuvõte

Kontakt

EESTI TÕUSIGADE
ARETUSÜHISTU (ETSAÜ)
Aretuse 2,
61406 Märja,
Tartumaa
E-post: estpig@estpig.ee
Äriregister: 10023404

Foto: Regionaal- ja Põllumajandus-
ministeerium

Eessõna

Paljudeni meist toonud arusaama julgeolekuteemade olulisusest, ei mahu sellesse pilti veel toidujulgeoleku aspekt. Sageli ei teadvustata seost riigi püsimise ja riigi suutlikkuse vahel katta oma elanike toidulaud kodumaise toorainega. Omamaine toit peab saama riiklikult uhkuse asjaks, eelistades kodumaist, hoida elus maaelu. Eesti sigade tõuaretusel on väärikas, juba üle sajandi pikkune ajalugu. ETSAÜ ise on samuti juba noorukieast välja kasvanud. Nüüd, sealihatootjaid vaevavate raskuste ajal, on õige hetk sisekaemuseks. Sellest uudiskirjast leiate ülevaate 2023. a ETSAÜ osalusega toimunud sündmustest.

Anu Hellenurme, juhatuse esimees

Jaanuar 2023

10

Arutelu mikroobivastaste ravimite kasutamise andmete kogumisest

PTA peaspetsialist Eve Forsyth andis ülevaate kuidas ja millise täpsusega andmed koguda ning mil moel tuleb neid Põllumajandus- ja Toiduametile esitada.

12

ETSAÜ liikmete kohtumine seoses toidujulgeoleku ja kriisiabiga

Arutelu „Ministeeriumi ettepanekud seoses toidujulgeoleku ja kriisiabi puudutavate riigieelarveliste vahendite jaotuspõhimõtetega“ üle. Ministeeriumi ülevaade sektorile eraldatavast 10 miljoni euro suuruse abikapaketi jaotuspõhimõtetest ja tingimustest. Riigi ettepanek seakasvatusele: Toetust saavad ettevõtjad, juriidilised isikud või FIEd, kellel on põllumajandusloomade registris vähemalt 1 emis või 20 muud siga. Toetust makstakse põhikarja emise kohta põllumajandusloomade registris olevate andmete järgi ja muu sea kohta, kas 2022. a jooksul tapale saadetud sea kohta või põllumajandusloomade registris oleva muu sea kohta.

17

ETSAÜ nõukogu erakorralise koosoleku otsus seoses toidujulgeoleku erakorralise toetusega arvestamaks Saaremaa eristaatust

Toidujulgeoleku parim tagatis on konkurentsivõimeline majandamine võrdsetes konkurentsitingimustes. Toetuse võrdsemal jagamisel võtame arutelu alla eksisteerivaid erisusi, eripärasid ja tõsiasja, et saartel, sh Saaremaal majandamine tõstab paratamatult kulubaasi, piirab teatud määral tootmismahtusid. Loomakasvatuse, sealhulgas seakasvatuse säilimine saartel on toidujulgeoleku seisukohalt ülitähtis. Tugeva tarneahela olemasolu saartel on oluline regionaalse arengu seisukohalt, tagades samuti saarte regiooni varustuskindluse ja toidujulgeoleku. Tehti ettepanek rakendada toidujulgeoleku erakorralise toetuse jagamisel seakasvatusektoris Saaremaale koefitsienti 1,2.

Foto: Varpo Vare

Foto: Jaanika Kreela

Fotod: Risto Mets

Foto: Alo Tänavots

18

Seakasvatuse teadus- ja arendusfarmi algatus

Varpo Vare algatus seakasvatuse arendamiseks, seoses katsefarmi loomise võimalusega koostöös EMÜga.

25

Maaeluministeeriumi toidu varustuskindluse töörühma koosolek

Riigilt oodatakse selget rollide ja vastutuse jaotust kriisi ajal ja selleks valmistumisel. Toimepidevus tuleb vaadata üle kogu tarneahela mitte üksikute ettevõtete lõikes. Varustuskindluse tagamiseks peavad lülid esmalt ise elus püsima, selles sõltutakse ka üksteisest. Tulemusteks on vaja poliitilist tahet. Toidu poliitika ja kriisi poliitika on erinevad tegevusliinid.

30

Ettepanek kohaliku toorme kasutamiseks [Tartu linna koolide toitlustamisel](#)

Anu Hellenurme (ETSAÜ) ja Meeli Lindsaar (EPKK) panustasid Tartu linna koolide kohaliku toorainega varustamisse. Tartu lähedusest pärineva tooraine kasutamise eest hakatakse haridusasutuste toitlustamisteenuse hangete hindamisel andma lisapunkte. Toitlustajatele antakse lisapunkte kui vähemalt 60% kogu kasutatavast toorainest pärineb kuni 300 km kaugusel Tartust. Veelgi rohkem punkte saab toitlustaja, kes kasutab vähemalt 30% ulatuses Tartust kuni 130 km kauguselt pärinevat toorainet. Tooraine päritolu puhul ei eelistata kindlat piirkonda või riiki, vaid hinnatakse ainult tarneahela pikkust.

Veebruar 2023

15

Maaeluministeeriumi toidu varustuskindluse töörühma koosolek

Mängiti läbi kogu toidu tarneahel akuutses kriisis ja tuvastati nõrgad kohad „ökosüsteemis“, kriisist taastumise fookused. Stsenariumiks oli Elektri black-out 7p.

Märts 2023

14

Vahekohtumine seoses AB arvestuse süsteemi arendamisega. Eve Forsyth, PTA peaspetsialist.

15

ETSAÜ seemendusjaama saabub partii kulte Norrast

22

ETSAÜ osales Eesti Maaülikooli [Tudengimess 2023-I](#)

22. märtsil toimus Eesti Maaülikooli spordihoones Tudengimess, kus üliõpilastel avanes võimalus leida ligi neljakümne ettevõtte seast endale erialaselt sobiv praktika- või töökoht.

28

Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja seakasvatuse ja sealiha tootmise teemaline ümarlaud

Digitaliseerimine seakasvatuses ja sealihatootmises. Ülevaade erinevatesse andmekogudesse kogutavatest andmetest, nende koosseis, edasine kasutamine ja põhjendatud vajadus. RRIA ülevaade 2022.a toetuste välja maksetest ning toetusmeetmed aastaks 2023.

Fotod: Alo Tänavots

Fotod: Anu Hellenurme

28

ETSAÜ liikmete ja külaliste pidulik õhtusöök DORPAT hotellis tähistamaks 100 aasta möödumist ühistulise tegevuse algusest Eesti seakasvatuses

29

Seakasvatuse konverents „100 AASTAT SIGADE ÜHISTULIST ARETUST“

Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda korraldas koostöös Eesti Tõusigade Aretusühistuga Seakasvatuse konverentsi „100 AASTAT SIGADE ÜHISTULIST ARETUST“

Aprill 2023

4

Farminar seakasvatusest

Maaelu Teadmuskuskeskus, Eesti Tõusigade Aretusühistu ja Eesti Maaülikool korraldatud infopäev „Põllumajanduse telgitagused“. Seakasvatuse farminaril külastati Kaubi seafarmi Puurmanis, räägiti sigade söötisest ja sigalate bioturvalisusest, arutleti seakasvatuse teemadel laiemalt. Farminar ehk veebiseminar farmist andis harukordse võimaluse näha ühe seakasvatuse sisseelu ja küsida seakasvatjalt küsimusi.

6

Valmis sigade ühistulise aretuse 100. aasta-päevale pühendatud veebileht 100.estpig.ee

14

Seminar Possu 4 arenduse hetkeseis ja Jõudlus-kontrolli tulemused 2022. a. Liia Taaler, EPJ andmetöötuse juht

17 – 20

ETSAÜ töötajate õppereis Taani ja Saksamaale

19

Kohtumine regionaalministri Madis Kallasega – Ülevaade seakasvatuse olukorrast

20 – 22

20.–22. aprill 2023 – ETSAÜ Maamessil

Eesti Tõusigade Aretusühistu osales Tartu messikeskuses Maamessil. Propageerisime kohalikku tootmist ja toitu. Kohal olid üllatuskülastajad!

22

Ilmus voldik „Kohalik sealiha – miks seda eelistada?“

Eestis on seakasvatusega tegeletud ligi 4000 aastat, kuid organiseeritult on meil sigu aretatud juba 100 aastat. Liha on üks põhitoituaine, mida peaks sööma. Sealt saame hädavajalikke toitaineid, sh kõrgekvaliteetseid valke, vitamiine, mineraalaineid ja mõningaid lihaspetsiifilisi ained. Liha on ka väga hea toiduenergia allikas. 90% eestimaalastest tarbib liha regulaarselt ja 7% aeg-ajalt. Eelistatavaks on just sealiha, mis moodustab üle poole aastast tarbitavast liha kogusest (u 80 kg).

Mai 2023

31

Koolitus „Konfliktide ennetamine ja lahendamine põllumajandusühistutes“

Koolituse eesmärgiks oli välja selgitada tootjaorganisatsiooni(de) tegevuskava ja plaan.

Foto: Jaanika Kreela

Koostöös on jõud

100 AASTAT SIGADE ÜHISTULIST ARETUST

Eesti sealihatooted
korraldab, toetab, viiakse, tootmistega varustab

Eelistage kohalikku!

Foto: Alo Tänavots

Juuni 2023

juuni

20

Erakorralise toetuse segadus „nooremise“ terminiga

29

ETSAÜ seemendusjaama saabub partii kulte Norrast

Seminar „Sigade seemendamine ja karja tervis“

Lidia Sbaraini Arend, emasloomade sigimise spetsialist, Topigs Norsvin; Bogdan Samoylenko, tehnilise toe juht, Cloudfarms AS
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja infopäev „Sigade seemendamine ja karja tervis“. Cloudfarms karjahaldustarkvara tutvustus.

Juuli 2023

3

ETSAÜ nõukogu kohtumine regionaalministri Madis Kallasega

Eesti seakasvatuse ees seisab paarkümmend inimest, kes katavad kogu kodumaise sealiha meie toidulaua.

August 2023

1

Seakasvatuse kogemuslugude raamatu „Koostöös on jõud“ ilmumine

Trükist ilmus raamat „Koostöös on jõud“ tähistamaks ühistulise seakasvatuse 100 aastapäeva. Album sisaldab endas intervjuusid seakasvatustegelastega ja ajaloolist tagasivaadet.

4

Valmis koduleht liha.estpig.ee propageerimaks kohalike sealiha väiketötlejaid

9

ETSAÜ sõlmis koostöölepingu Saimre Seakasvatuse OÜ-ga djuroki kultide tootmiseks

Koostöö eesmärgiks oli hakata aktiivsemalt arendama djuroki tõugu sigade populatsiooni ja tegelema intensiivsemalt selle tõu aretusega Eestis, et tagada ETSAÜ kuldijaamale stabiilne ja mõistliku hinnaga kvaliteetsete ja kõrge aretusväärtusega djuroki kultide tarne. ETSAÜ seemendusjaama kuldipopulatsioon täieneb Mägise farmist pärit kultidega.

September 2023

5

ETSAÜ kohtumine regionaalministri Madis Kallasega sigade Aafrika katku teemal

Eesti Tõusigade Aretusühistu ettepanekud sigade Aafrika katkust tingitud olukorra leevendamiseks. Arutelu REM, Kliimaministrieriumi, EMÜ, PTA, EJS, EPKK, METK ja Eesti seakasvatuse ja lihatööstuste esindajatega eesmärgiks leidmaks lahendusi ja võimalusi Eesti seakasvatuse arenguks ja kodumaise sealiha tootmiseks, et tagada isevarusatus. Toidujulgeolek muutub aina olulisemaks, mis vajab suuremaid ja jõulisemaid otsuseid, ühiskondlikke kokkuleppeid ning poliitilist tahet.

Foto: Jaanika Kreela

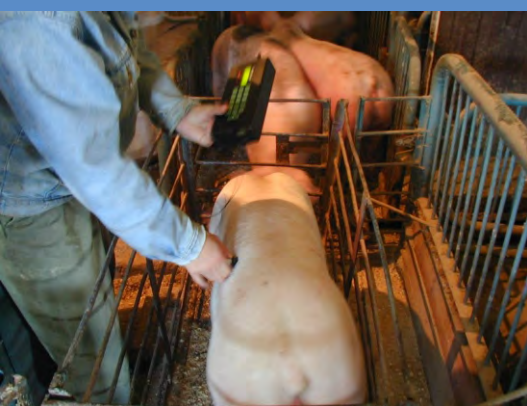
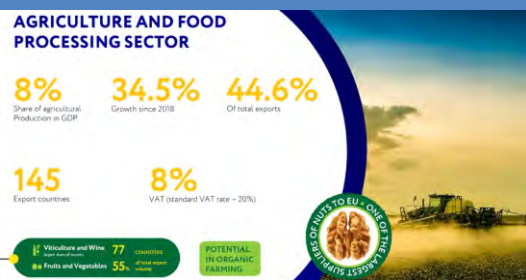

Foto: Alo Tänavots

Foto: Anu Hellenurme

Foto: Jaanika Kreela

24

ETSAÜ seemendusjaama saabub partii kulte Norrast

25

Seakasvatuse raamatu "Koostöös on jõud" viimine riigikogu liikmetele

28

Lihatootjate õpiring nõukogule

Professor Rando Värniku (EMÜ) juhtimisel arutleti, kuhu suunda on soov liikuda ja kuhu tegelikult minnakse (ootused, vajadused ja tegelikkus). Pikk plaan seakasvatuses. Kuidas saaks sektori elujõuliseks, suured küsimused ja lahendused. Kolm asja, mis on olulised! Omaniku ootused ETSAÜ juhile, meeskonnale.

Oktoober 2023

4 – 8

Anu Hellenurme visiit Moldovasse

Tutvustati Eesti seakasvatust ja koostöövõimalusi ning kohtuti Moldova seakasvatuse aretusühistu esindajatega.

17 – 18

17.–18. oktoober 2023 ETSAÜ liikmetele koolitus.

EMÜ professori Rando Värniku juhendamisel määratleti ETSAÜ omanike ootused, soovid ja sihid. Eesmärgiks oli tulenevalt muutunud keskkonnast strateegiat ja tegevusi uuendada. <https://www.estpig.ee/?INFO> Teadmatust tuleviku osas tekitab ebakindlust, mis vajabki koos mõtlemist, et kuidas edasi. Euroopa Liidu ja riigi rohepoliitika ning maksustamisotsused on horisondil, kuigi nende täpne sisu on siiani ebaselge. Tururiskid on mõistagi alalised. Kiusatus oodata on ahvatlev, mängust välja astumine samuti. Ent isegi paigal püsimiseks tuleb edasi rühkida. Põllumajandus ja keskkonnakaitse käivad käsikäes. Karmistuvad keskkonnanõuded on tõsiasi, ärsamatel tootjatel aga ei pruugi olla tarvis palju muuta. Seakasvatajad ise ja ETSAÜ peavad väljakutsetega toime tulema aga tegutsema eesmärgistatult. Omame sihti, et ühistu aretab ja levitab väärtuslikke tõusigu, et tagada sigade jõudlusvõime ja geneetilise väärtuse suurenemine ning seakasvatuse majanduslik tasuvus. Samas vajame kindlust, kas siht on ühistu omanike/liikmete seisukohast ikka veel asjakohane. Või nõuavad uued ajad uusi tegevusi? Ja kindlasti tuleb sõnastada selgemaid eesmärke, et tegevjuht saaks nende järgi tegutseda ning oleks võimalik hinnata tema tööd ja ühistu suunda.

22

Karjatesti koolitus

Sada aastat tagasi ühinesid edumeelsed seakasvatajad eesmärgiga tõstmaks Eestis toodetud kvaliteetne sealiha kuulsusse kogu maailmas. Johan Otlot, Eesti seakasvatuse Seltsi I instruktor, sõnas juba siis, et ühendused on jõud ehk ainult see on tugeb, kes teab, et ta üksi ei ole. Elame muutuste ajal, kus harjumuste muutustest saavad väljakutsed ja arengud. ETSAÜ struktuuri muutuste tõttu hakkavad edaspidi sigu testima ja välimikku hindama farmi enda aretusspetsialistid. Testijaks valitud spetsialistil tuleb läbida koolitused. EPJ andmetöötuse juhi Liia Taaleri koolituse läbinud ja aparaadid saanud testijad lisatakse Possus testijate nimekirja ning nad saavad alusitada oma panuse andmist Eesti seakasvatuse lihajõudluse hindamisel.

29 – 5

Seakasvatajate reis Marokosse

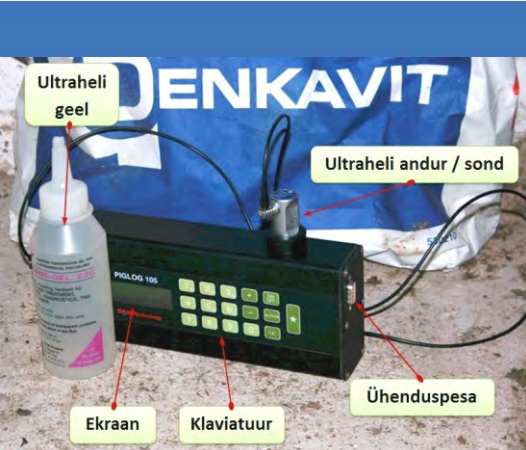
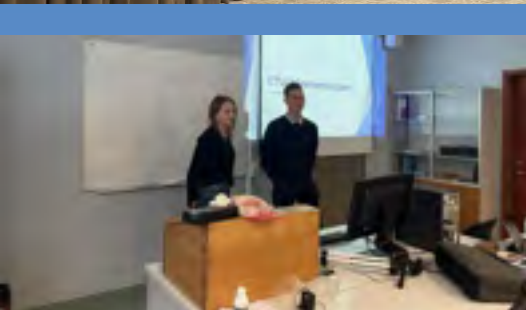

Foto: Alo Tänavots

Fotod: Anu Hellenurme

Fotod: Alo Tänavots

Foto: Anu Hellenurme

November 2023

1

Sigade karjatesti hakkavad läbi viima seakasvatajad

14

Seakasvatuse sügisseminar

Seakasvatuse sügisseminar võttis fookusesse kaks eduka seakasvatuse vundamendikivi – söötmise ja aretuse. Analüüsi, milliseid tulemusi on realistlik saavutada kohaliku tõumaterjaliga, millised on sagedamini tehtavad vead ning kuidas tootmisnäitajad mõjutavad farmi kasumlikkust. Söötmise juures pööratakse tähelepanu eelkõige sööda ohutusele ja selle tagamisele farmides. Kogemusi jagasid välislektorid Taanist, Poolast ja Soomest, sh tutvume põhjanaabrite sigade karjaterviseprogrammiga Sikava.

20

Eesti seakasvatuse olevik ja tulevik

ETSAÜ esindajad Timo Vunder ja Anu Hellenurme Riigikogu Maaelukomisjonis.

20

ETSAÜ maaülikoolis teadmisi jagamas

Juhatuse esimees Anu Hellenurme, lihatehnoloog-kvaliteedijuht Aarne Pöldvere ning seemendusjaamas praktiseerivad loomakasvatuse tudeng Deivi Lomp ja veterinaarmeditsiini üliõpilane Tõnn Raudoja tutvustasid aretusõpetuse aine raames loomakasvatuse teise kursuse tudengitele aretusühistu tegemisi. Loodetavasti sai nii mõnigi üliõpilane inspiratsiooni tulevaseks elukutsevalikuks.

28

AMR infopäev

LABRISe korraldatud mikroobide antibiootikumiresistentsuse teemaline infopäev. Kokkusaamise eesmärgiks oli suurendada üldist teadlikkust AMRst ja selle ohtudest ning koostöös erinevate valdkondade esindajatega võimestada arutelu selle ohjamise võimaluste üle. AMRi temaatikat on kajastatud EPKK lihatoimkonnas ja piimatoimkonnas ning maamajanduse ja põllumajanduse gruppide koosolekutel. 2022. aastal alustati lihakvaliteedikava väljatöötamist sealihasektorile. Ühe osana käsitleb kvaliteedikava ravimite kasutamist ja anti-biootikumide kasutamise vähendamist.

Detsember 2023

5

ETSAÜ esindajad õnnitlesid tõuaretuse korüfeed Olev Savelit tema 85. juubelil

12

Õpiring investeeringuvajadustest ja Eesti seakasvatuse jätkusuutlikkusest

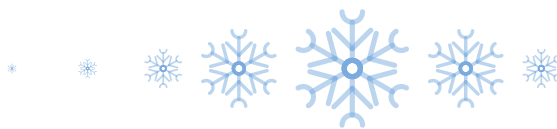
Ühistegevuse koolitus, kus osalesid ministeeriumi esindajad. Õpiringi, mille teema oli „Investeeringuvajaduse väljaselgitamine ja selle täitmise viisid“ juhtis professor Rando Värnik Eesti Maaülikoolist. Kristel Maidre ja Janeli Tikk Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumist tutvustasid investeeringumääruste eesmärgi. Ministeeriumi esindajana osales regionaal- ja põllumajanduseministri nõunik Kaja Piirfeldt Järgnes vestlusring seakasvatuse jätkusuutlikkuse teemadel.

14

Karjatesti koolitus seakasvatajatele koostöös EPJ-ga

Anti ülevaade POSSU-st. Info seemendusjaama kultidest. Farmides tekkinud küsimused.

Meeleolukat vana aasta lõppu ja edukat uut aastat!
ETSAÜ

Eesti Tõusigade Aretusühistu Meediakajastuste kokkuvõte

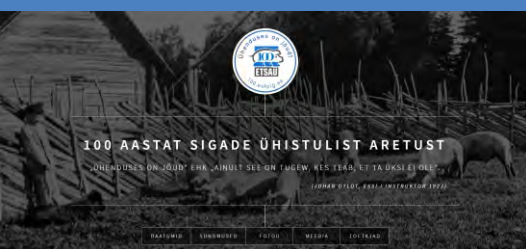

Veebruar 2023

8

Anu Hellenurme: riik kui omanik ei ole Eesti põllumajanduse suunda määratlenud.

Põllumajandus.ee Paraku on selle eesmärgi täitmine, kus Eesti riik suudaks kriisi ajal oma rahva pikema perioodi jooksul ära toita, veel väga kaugel – ja kaugeneb üha, kirjutas Eesti Tõusigade Aretusühistu juhatuse esimees ning Anu Ait OÜ tegevjuht Anu Hellenurme vastuseks Põllumajandus.ee arvamusiidrite küsitlusele.

Märts 2023

15

100 aastat Eesti Seakasvatajate Seltsi asutamisest.

Alo Tānavots, Tõuloomakasvatuse 1/2023

19. sajand oli seakasvatust murranguline, kuna sel ajal kujundati valdavalt Suurbritannias mitmed uued seatõud, millest mõnigi on laialdaselt levinud ka kaasajal. Enne iseseisvumist kasvatati meil nii lont- kui ka kikkiskõrvalisi maasigu. Eesti mõisnikud ja suur-maaomanikud importisid vastloodud tõugusid kohalike maasigade parandamiseks. 1863. a otsustati Riias mõisnike nõupidamisel sisse tuua kohalike maasigade parandamiseks jorkširi, suffolki, esseksi ja berkširi sigu. Nii võib 1867. a Balti Põllumajanduse Nädalalehest (Baltische Wochenschrift für Landwirtschaft) lugeda, et 1866. a oli edukalt edasi mindud maa-sea parandamisega, ristasid neid inglise berkširi, jorkširi ja suffolki tõugu kultidega. Mõisatest jõudsid imporditud tõugude järglased ja ümberkaudsetesse taludesse, kuhu küll ei müüdnud mõistagi paremaid põrsaid. See aitas iseseisvumise alguseks kujundada väga erineva välimikuga maasea.

27

Anu Hellenurme: ligi veerand Eesti seakasvatusest on kriisiaastatega kadunud. See kahju on korvamatu.

Silja Lättemäe, Maaleht „Kolm järjestikust aastat suurt kahjumit on seakasvatusele laastavalt mõjunud, tootjad ei ole saanud investeerida ega farme remontida ja paljud on pidanud oma tootmist vähendama,“ toob esile Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) juhatuse esimees Anu Hellenurme.

28

Seakasvatajad võitlevad juubeli valguses sektori toimimise eest.

EPKK Saja aasta täitumist Eesti seakasvatajate Seltsi asutamisest tähistati teemakohase konverentsiga 29. märtsil. Kuigi seltsi ajalugu on Eesti mõistes pikk ja tulemuslik olnud, siis viimaste aastate majanduskriisid on pannud seakasvatajad keerulistesse olukordadesse, leiab Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) juhatuse esimees Anu Hellenurme.

Fotod: Alo Tānavots

Fotod: Alo Tānavots

29

Hellenurme: Aeg muutusteks küps, hind kõike määrata ei tohi. EPKK

„Usun, et praegune seakasvatajate olukord on algus uutele väljakutsetele ja võimalustele. Kuigi praegu langetatakse ühiskonnas otsuseid lähtudes mugavusest ja väärtustakse peamiselt hinda, mitte inimeste tööd ja koostööd. Aeg on muuta seda paradigmat ja mõista, et tarkus süüa Eesti toitu tagab meile selle, et meie Eesti ettevõtjad püsiksid konkurentsist,“ ütles Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSÄÜ) 100. aastapäeva konverentsi avakõnes ühistu juht Hellenurme.

Aprill 2023

6

Ühistegevust on alati kandnud ka aateline ja kultuuriline pool. Kristina Traks, Maa Elu, Postimees.

29. märtsil 2023 möödus 100 aastat Eesti ühistulise seakasvatuse algusest. Sel puhul korraldas Eesti Tõusigade Aretusühistu koostöös Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojaga konverentsi, kus räägiti Eesti seakasvatuse minevikust, olevikust ja tulevikust ning seati uusi sihte.

6

Imporditud liha asendamine kodumaisega tooks miljoneid kasu (tasuline). Kadri Suurmägi, Maa Elu, Postimees.

Kui lihavedelisekasvatavad räägivad, et aberdiin-anguse või Herefordi veise liha on hea, siis meil on Djurok, meil on tänu aretusprogrammile marmorliha. Äkki me peaks ka mingi ägeda nime panema, mitte nimetama meie head Eesti liha lihtsalt sealihaks,“ arutles Eesti Tõusigade Aretusühistu juhatuse esinaine Anu Hellenurme.

21

Millise suuna võtab Eesti seakasvatus? Heli Lehtsaar-Karma, Põllumehe Teataja

Eesti seakasvatuse keeruline olukord pole uudis kellelegi. Selleks, et kehvast seisust välja ronida, on Saimre Agro Grupi juhatuse liikme Mati Tuvi hinnangul mitu teed.

21

Aarne Põldvere, Eesti sealiha kvaliteediuringute teerajaja. Kristiina Traks, Põllumehe Teataja

Eesti Tõusigade Aretusühistu lihatehnoloog-kvaliteedi juht Aarne Põldvere on enam kui 40 aasta jooksul näinud seakasvatust igasuguseid aegu. Praegust aega nimetab ta nelja kümnendi raskeimaks, sest seast on sõna otseses mõttes saamas haruldane loom.

21

Seakasvatatavad töid pörsad Maamessile. Maa Elu
Üle kümne aasta on elus sead jälle avalikkuse ees ning Maamessil Tõusigade Aretusühistu ja koostööpartnerite telgis võib näha kahte pörsast oma igapäevaasju ajamas.

Juuni 2023

5

100 aastat Eesti Seakasvatajate Seltsi asutamisest. II osa. Alo Tānavots, Tõuloomakasvatus 2/2023

Vastavalt 1922. a seakasvatuse kavale rajati meie seakasvatus suurele valgele tõule (jorkšir). Esimene iseseisvusaegne suurt valget tõugu sigade import toimus 1922. a PK Estonia poolt. Inglismaalt toodud sead paigutati ettevõttele kuuluvasse Ōisu mõisa tõusigade kasvandusse. 1923. a. suvel ostis ESS laenu ja riigipoolse toetuse abil Saksamaalt 9 väärissiga ja Inglismaalt 30 suurt valget siga, kes paigutati 14 sugulavasse.

16

Seakasvatus on koos lihtsam. Saadet juhhib Eesti Maaülikooli professor Rando Värnik ja selle külaline on Eesti Tõusigade Aretusühistu juhatuse liige Anu Hellenurme. MES nõuandeteenistus

Tänavu tähistatakse Eesti sigade ühistegevusliku aretuse esimese sajandi täitumist. Hoolimata valdkonna pikast traditsioonist on seakasvatus viimastel aastatel silma jäänud negatiivsega, olgu selleks sigade aafrika katkust või majandusraskustest tingitud raskused. Seakasvatavad aga ei püsi paigal ja horisondil terendavad muutused.

27

Maaülikooli teadlased uurisid Eesti farmerite valmisolekut nutitehnoloogiate kasutamiseks seakasvatuses. Eesti Maaülikooli pressiteade

Eesti Maaülikooli teadlased uurisid rahvusvahelises teadusprojekti LivestockSense loomakasvatavate suhtumist täppisloomapidamisse ja põhjusi, mis takistavad nutitehnoloogiate senisest suuremat kasutuselevõttu loomakasvatushoonetes.

30

Huvitaja. Nutikas farm. Jakob Rosin, Vikerraadio, ERR Loomakasvatus on muutumas aina nutikamaks ja digitaalsemaks. Eri seadmed jälgivad nii loomade tervist ja lauda sisekliimat kui ka toitumist ja loomade kasvamist. Kui suur roll on nutikas farmis tehnoloogial? Sellest teavad jutustada Eesti Maaülikooli tõuaretuse ja biotehnoloogia vanemlektor Alo Tänavots ja Varpo Vare, kes on Eesti Maaülikooli söötmisteaduse doktorant ja Kaubi Farmide loomakasvatuse valdkonna juht. Saadet juhhib Jakob Rosin.

Juuli 2023

5

Idee on, raha veel mitte. Heli Lehtsaar-Karma, Põllumehe Teataja Toimetaja

Eesti seakasvatavatel on plaan rajada Jõgevamaal asuvasse Puurmani sigalasse teadus-arendusfarm, et edendada seakasvatavate ja teadlaste koostööd. Kuidas katsefarmi rajamist rahastada, pole veel selge.

7

Ermo Sepa nullist üles ehitatud seakasvatus.

Kristiina Traks, Koostöös on jõud. 100 aastat sigade ühistuslist aretust, Toimetaja: Heli Lehtsaar-Karma

Lääne-Virumaal tegutsev Ermo Sepp on sihikindluse ja riskiülguse musternäide. Nõukogude aja lõpus alustas ta seakasvatust kümne seaga, praegu kasvatab aga aastas umbes 9000 rõngassaba. Seppa on alati inspireerinud, et toidutootjana on tal turg alati kindel ning sealiha on ja jääb eestlase põhitoituseks.

31

Tarmukas poolsajand Hinnu seafarmis. Kristiina Traks, Põllumehe Teataja september 2023

Harjumaal Kuusalus asuvas Hinnu seafarmis on sigu kasvatatud ligi pool sajandit, sellest 30 aastat Ulve ja Kalmer Märtsoni eestvedamisel. Nende sihikindla töö tulemusel kuulub farm näitajate poolest Eesti tipptegijate hulka.

Fotod: Alo Tänavots

September 2023

10

100 aastat Eesti Seakasvatajate Seltsi asutamist. III osa. Alo Tänavots, Tõuloomakasvatus 3/2023

Teiseks oluliseks tõumaterjali levitamise kohaks olid ESSi poolt organiseeritud kuldijaamad, kus kasutati peamiselt imporditud kultide või sugulavast pärit välismaist päritolu vanemate järglasi. Sugukuldijaamaks loeti majapidamine, kus oli vähemalt üks puhtatõuline kult ja keda tasu eest anti ümberkaudsetele seakasvatajatele paaritamiseks. Nende asutamisega tehti algust 1923. aastal ja seda tegevust toetati riikliku abirahaga kuni 75% kuldi ostuhinnast ja märgatav toetus tuli ka eksportapamajade poolt. Sugulava- või kuldijaamapidaja, kes sugukuldi ostmiseks oli Põllutöoministeeriumi abiraha saanud, pidi sugukulti pidama vähemalt neli aastat oma ja ümbruskonna seakasvatajate emiste paaritamiseks, kusjuures paaritatud emiste arv selle aja jooksul pidi olema vähemalt 80. Kuldijaamadesse paigutati kult selliselt, et kahes lähedal asuvas kuldijaamas oleksid suguluses mitteolevad kuldid. Sellega välditi edukalt veresugulust. Samas ei töötanud mitte kõik kuldijaamad aastaringsest, kuna emiste paaritamine oli sesoonne. Emised paaritati talvel, et nad poegiksid kevadel. See aga tekitas olukorra, kus ülepakkumise tõttu oli talvel sealiha hind odav.

Oktoober 2023

2

Loomaarst on Eesti tüviamet. Anu Hellenurme, Eesti Maaülikooli nõukogu liige, Postimees

Loomaarstid on väga olulised spetsialistid, kes peale loomade ravimise mängivad ühiskonna heaolu tagamisel märksa laiemat rolli, kirjutab Eesti Maaülikooli nõukogu liige Anu Hellenurme.

18

Nutitehnoloogiad seakasvatustes: oleme tublid, aga saab veel paremini. Kristina Kurm, Eesti Maaülikooli kommunikatsioonijuht, Põllumehe Teataja

Eesti Maaülikooli teadlased uurisid seakasvatajate suhtumist täppisloomapidamisse ja põhjusi, mis takistavad nutitehnoloogiate senisest suuremat kasutuselevõttu loomakasvatushoonetes. Digiareng on mõjutanud jõuliselt ka põllumajandusvaldkonda – tänapäevane loomalaud või lindla võib kardinaalselt erineda aastakümnetetagusest laudast, olles varustatud tarkade ja mugavate tehnoloogiliste lahendustega. Digitehnoloogiad võimaldavad loomakasvatajal oma tööd paremini ja efektiivsemalt korraldada ning seega anda talle ka konkurentsieelise.

20

Valmis interaktiivne infotöölaud seakasvatajale.

Põllumajandus.ee

PRIA on valmis saanud interaktiivse töölauda seakasvatajatele, kus kolmel lehel on visualiseeritud seakasvatuse statistilised andmed.

Fotod: Anu Hellenurme

November 2023

9

Loomakasvatatajad: kuidas veelgi väärindada

Eesti oma liha? Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda Loomakasvatatajad kogunevad kahel päeval Rakverre, et kuulata sea- ja veisekasvatuse parimaid praktikuid üle maailma. 14. novembril võtab Seakasvatuse sügisseminar fookusesse kaks eduka seakasvatuse vundamendikivi – söötmise ja aretuse. Samas 15. novembri Lihafoorum keskendub küsimusele, kuidas senisest rohkem väärindada Eestis kasvatatud veiseliha ja leida sellele kindel koht ka Eesti restoranide toiduvalikus.

14

Hellenurme: Eesti seakasvatust peab püsima.

Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda Täna, 14. novembril toimunud seakasvatuseminaril ütles Eesti Tõusigade Aretusühistu tegevjuht Anu Hellenurme, et kui räägime jätkusuutlikust majandamisest, siis kas tõesti on mõttekas Eesti teravili eksportida Araabia kaamelitele või Hispaaniasse ja seal kasvatatud sealiha vedada Eestisse tagasi? "Lugegem kokku need kütusekilomeetrid, mis läbi põletatakse, kas me sellist rohepööret tahtsimegi? Ärgem unustagem, et toidu kasvatamise käigus tekib oskus elada loodusega harmoonias ja kokkuvõttes väheneb ka süsiniku jalajälg," sõnas ta oma avakõnes.

14

Anu Hellenurme: Tahet, huvi ja usku! Meil tuleb leida lahendusi, mitte vabandusi.

Meelika Sander-Sõrmus, Põllumajandus.ee

Öeldakse, et seal, kui on kaks eestlast, on vähemalt kolm arvamust. Siiski, ühe teema puhul oleme kõik ühel meelel: kõik me tahame, et elu siin Maarjamaal muutuks paremaks. Et me ei peaks nii kergekäeliselt sulgema koole, haiglaid ja tuletõrjedepoosid. Et meil jätkuks raha nii lastetoetusteks kui pensioniteks. Ning et jaguks kõike seda, mida Exceli tabelisse kirjutada ei saa: jaguks naeratusi, jaguks mõistmist ja hoolivust, jaguks koostööd – nii alustas tänavust Seakasvatuse sügisseminari Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) tegevjuht Anu Hellenurme.

15

Sigade pidamist ohustab jätkuvalt sigade Aafrika katk.

Ülle Pau ja Ulrika Tuppits, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium Eriti ohtlik loomataud sigade Aafrika katk (SAK) ei näita kahjuks vaibumise märke. Euroopas on taud seni tuvastatud juba 14 liikmesriigis. Ka Eesti elab juba ligemale kümme aastat SAKist tingitud piirangute olukorras. Kuidas taudiga toime tulla? Sellest kirjutavad Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi toiduohutuse valdkonna nõunik Ülle Pau ja loomaheaolu valdkonna peaspetsialist Ulrika Tuppits.

Detsember 2023

5

Maaülikooli teadlane selgitab: miks pole liiga heledat värvi sealihatükk kvaliteetne ja mida veel tuleks poest sealiha ostes silmas pidada.

Margit Arndt-Kalju, Oma Maitse.

Sealiha on eestlaste seas hinnas, see valmib kiiresti ja pelgalt värske liha praadimise lõhn meenutab just seda head ja parimat kodust toitu. Kvaliteetse lihatüki tunnuseid selgitab Marek Tepper, Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi toiduteaduse ja toiduainete tehnoloogia õppetooli lihatehnoloogia õpetaja.

Fotod: Alo Tānavots

Foto: Anu Hellenurme

Reporteritund. Külaelu. Vasula jõulusead ja aasta külapiilimees. Arp Müller, Vikerraadio, ERR

Käime Tartumaal Vedu küla sigalas, kus roosad nuumikud kasvavad süvaallapanul ehk siis saavad tuhnida ja stressivabalt tegutseda puhta põhu peal. Meid võõrustab seal Vasula Farmide ja lihatööstuse omanik Made-Britta Eensalu, hariduselt loomaarst, kes võttis pereettevõtte juhtimise oma isalt Aare Kalsonilt aasta alguses. Kuuleme lähemalt, kuidas kasvavad Vasula farmides jõulusead, kes jõuavad toidulauale perefirma oma lihatööstuse ja kaupluste kaudu. Juttu tuleb ka seakasvatuse seisust Eestimaal üldisemalt.

Täpsemalt:

100

AASTAT SIGADE ÜHISTULIST ARETUST

1920

1930

1940

1950

1960

1970

1980

1990

2000

2020

- 1922 – Eesti Seakasvatajate Seltsi asutamiskodeks (20.05).
- Põllutöministeerium „Seakasvatuse edendamise kava“.
- Esimene iseseisvusajaga suurt valget lõugu sigade import Inglismaalt.
- 1923 – Eesti Seakasvatajate Seltsi registreerimine (01.03).
- ESS-i lõugade import Inglismaalt ja Saksamaalt.
- Suguvalade ja külsajamade (B) asutamine.
- 1926 – Kihalku maksu arutamise algus.
- 1927 – Seakasvatuse kontrollikamari Osu misin ja Vasula kodumajanduse kooli (kuni 1930. a-ni).
- 1928 – ESS sekretär J. Weitar teeb ettepaneku juttuskontrolli rakendamiseks.
- 1931 – Kurtna Seakasvatuse Kätee- ja Kontrollijam (jüdes 1941. a).
- I sigade küraamat 1923–30. a sigade kohta. Kõiku 507 suguiga.
- 1934 – Põllutöministeeriumi „Sigade küraamatu pidamise määrus“.
- 1937 – TU põllumajandusteaduskonna väikekõima- ja linnukasvatuse katsejaam Raadi.
- 1948 – Suurt Valget Lõugu Sigade Riiklik Tõulava Põed.
- 1951 – Eesti Lõulõulast Tõugu Sigade Riiklik Tõulava Põed.
- 1957 – Kehtne Seakasvatuse Kontrollikatejam (sulet 2000).
- 1958 – Kehtne katsejaamas töötati välja suguigaide järglaste järgi hindamise meetodika.
- 1960 – Sigade kunetik seemenduse >> 1963 – I KS põrsad.
- 1961 – Lõulõulast sead >> eesti peekoni lõuku.
- Eesti Loomakasvatuse ja Veterinaaria Teadusliku Ühime Instituudi seakasvatuse osakond Kehtnas (ELVI koostöös kuni 1996. a-ni).
- 1976 – Võeti kasutusse uus sigade boniteerimise juhend noorsigade omajõuduse hindamiseks.
- 1978 – I farmisene seemenduspunkt Rakke kolhoosis (ka Kõpsa Sealam OU).
- 1983 – Jõuduskontrolli andmed arvutis (Savema, Laeva, Avangard, Põva).
- 1990 – Tartu Seakasvatuse Katsejaam Rõhi (sulet 1996).
- 1991 – Lõulõulast riiklikud tõulavad.
- Asutati Eesti Suurt Valget Lõugu Sigade Aretusühing ja Eesti Peekoni Tõugu Sigade Aretuskeskus.
- 1993 – Eesti Peekoni Tõugu Sigade Aretusühingu >> 1998. a Eesti Tõulomakasvatuse Ühingu.
- 1994 – Eesti Suurt Valget Lõugu Sigade Aretusühingu >> Eesti Suurt Valget Lõugu Sigade Aretusühingu >> 1998. a – Eesti Tõulõugade Aretusühingu.
- Põld-105 sigade karjastel ning Ultra FOM 100 (Ultra FOM 300 2003. a) lihatõulustel.
- 1995 – Ristandarelusprogramm „Mammotia“.
- Hämäläide import Rootsi.
- 1996 – ETSAU seemendusajama 44 kohaga külsalat Vasulas.
- Sigade uus boniteerimajuhand.
- 1998 – Jõudusandmete töötus personaalarvutites.
- BHZP-a andmehaldusprogramm dB-Planer.
- 1999 – Põrsade import Austriast.
- Sigade aretusvõrste hindamine PEST programmis BLUP meetodil.
- 2001 – Meetodika eesti suurt valget lõugu ja eesti maatlõugu sigade ja nende ristandite viljakuse geneetiliseks hindamiseks.
- 2002 – Sigade lihakade hindamine lihatõulustel ScanStar aparaadiga.
- 2004 – Postu kasutusele võeti jõudusandmete registreerimiseks (Adavere Agro).
- Põrsade lõugu sigade geneetiliseks hindamiseks meetodika.
- 2009 – Djuroki import Kanadast.
- 2008 – Puhtatõuliste ja ristandsigade järglaste rümba- ja lihakvaliteedi hindamine.
- 2009 – Djuroki import Kanadast.
- 2021 – Sealiha kvaliteedikava väljatöötamine.
- 2022 – Farmide karjastamise hindamisega alustamine.

„Ühenduses on jõud“ ehk
„ainult see on tugew,
kes teab, et ta üksi ei ole.“

(Johan Otlot, ESS I instruktör 1923)

Koostaja ja küljendaja: Alo Tānavots